

Mezsgyevilágok

Illyés Zoltán, 2008: *Mezsgyevilágok. Etnikus interferenciák és nemzeti affinitások térbeli mintázatai a Kárpát-medencében*, ISBN 978-963-9465-47-3, ISSN 1585-3144, pp. 199, Lucidus Kiadó, Budapest.

Illyés Zoltán könyve a Lucidus Kiadó *Kisebbségkutatás könyvek* sorozatában jelent meg, és a szerző e tárggyal foglalkozó publikációit tartalmazza, mintegy összegezve az elmúlt tíz év terepmunkáit, levéltári kutatásait, forrásfeldolgozásait. Amint azt a kötet alcíme is jelzi, a nemzeti identitás ábrázolásait, ilyen vagy olyan irányban való átcsapásait vizsgálja a Kárpát-medence olyan térségeiben, ahol a különböző nyelvű, kultúrájú, vallási csoportok egymással való érintkezése a legkülönbözőbb változatokat hozta létre annak függvényében, hogy éppen melyek voltak a legnagyobb gazdasági, társadalmi kényszerek, milyen hatalmi konstelláció uralta a térséget, és nem utolsósorban, hogy az adott csoport milyen túlélési stratégiával próbálkozott.

A kötet három egységbe foglalja a tanulmányokat.

Az első rész néhány, a kisebbségkutatásban, illetve a tágabb értelemben vett társadalomtudományokban használt fogalom értelmezésével, továbbgondolásával foglalkozik, mintegy felvezetve azt a kutatói nézőpontot, amelyből a második és harmadik rész tanulmányai láttatják az identitásmódosulások fő mozgatóit a vizsgált csoportok esetében. A szerző ebbéli szándékát teszi világossá a mintegy két és féloldalnyi előszó, mely fegyelmezett, lényegre törő fogalmazásaival akár önmagában is állhatna e könyvismertető helyett, mert valódi kedvet csinál nemcsak a témával foglalkozóknak, hanem az érdeklődő olvasók szélesebb táborának is. Hiszen a „kisebbségi kérdés” nagyon is része napjaink közbeszédének; s ha ezt a könyvet elolvassuk, arra is választ kapunk, hogy miként. Félreértés ne essék, a kötet nem valamely aktuálpolitikai diskurzus bírálata, aki ilyet keres benne, annak csalódnia kell. A könyv megmarad mindvégig a tárgyilagos kutató tényfeltárásainál, forrásidézéseinél, statisztikai összesítéseinél. Sodrását mégis azok a történetek adják, amelyek ezekből a tényekből kikerekednek...

A kutatók tábora biztosan nyugtázni fogja a határ fogalom kimerítő, számos szempontot felvillantó elemzését, a szórványértelmezés újabb adalékait, a nyelvsziget fogalmának megtisztítását; engem – a nem kisebbségkutatót – ebből a részből a „honvagyaturizmus”, mint „tér és identitásszervezés” ragadott meg leginkább, melyet a kivándorolt, kitelepített, elüldözött németek és azok leszármazottjainak cselekvésein keresztül mutat be a szerző. A képekben, visszaemlékezésekben, honlapokon újrateremtett imaginárius

haza, mely úgy, abban a formában, a közösség kollektív emlékezetében létezik, s mely mégis folyton arra sarkallja a közösség tagjait, hogy felkeressék az egykori szülőföldet, s ha csak egy múltó pillanatra is szimbolikusan birtokba vegyék a hazát, mely turisztikai célra szelődülve is az identitásörzés fontos összetevőjévé válik.

A kötet második része a kárpát-medencei német identitások és asszimilációs utak közül két fontos csoport életébe nyújt bepillantást, azt a kitüntetett korszakot tárgyalva, melyben az igazodási kényszerek átírták az identitás nemzeti összetevőit. A szepességi németek igazodáskényszerei a két világháború között azért különleges, mert van benne egy olyan erős regionális komponens, mely a „szepességiség” fogalmát tágabbra nyitja a német ajkú népességénél. Ez az elem különösen a két világháború közötti autonómiatörekvések idején volt erős, amikor a felvidéki németiség önálló helyét kereste az új Csehszlovák állam keretei között. De ugyanilyen figyelemre méltó e népcsoport egy részének erős magyar kötődése, mely olyan sajátos diglosszia kialakulásához vezetett, amelyben a lokális érvényességű „szülőföld-nyelv” a német mánta nyelvjárás, ugyanakkor az „emelkedett-nyelv” a magyar irodalmi nyelv.

A könyv harmadik része román-magyar interferenciákkal foglalkozik. Két tanulmány a XVII. században a Székelyföldre telepített görög katolikus románok asszimilációját tárgyalja, különös tekintettel azon diskurzusok ütközésére, melyek közül egyesek igyekeztek a közösséget a görög katolikus románságon belül tartani, mások viszont a magyar nemzet részévé integrálni. Az utolsó tanulmány, „közeli idegenek, távoli ismerősök” a székelyek és a magyarországiak sztereotípiáit tárgyalja a gyimesi csángókról, feltárva a székelyek negatív sztereotípiáinak történelmi gyökereit és a magyarországiak „etnográfiai idealizmusának” kortárs mozgatóit.

Ilyés Zoltán módszertanilag jól felépített gyűjteményes kötete világos gondolatvezetésével, pontos fogalmazásaival és nem utolsósorban izgalmas témaválasztásaival joggal tarthat igényt a szűkebb szakmán kívüliek érdeklődésére is. Az auktoritások precíz felsorolásán, a gondos fogalmi tisztázásokon, a szakmára jellemző terminus technikusok akadályain megéri átverekedni magunkat, már csak a saját sztereotípiáinkkal való szembesítés végett is.

Zajzon Ildikó, Budapest

Rövid hírek

Az Európai ProGeo Egyesület V. Nemzetközi Szimpóziumáról

A tavaly őszi horvátországi ProGeo-csoport szervezésében Rab szigetén került sor az Európai ProGEO Egyesület (*The European Association for the Conservation of the Geological Heritage*) V. Nemzetközi Szimpóziumára. A korábbi konferenciákhoz képest viszonylag kevesebb résztvevővel megrendezett szimpóziumon Cornwalltól az Urálig terjedően Európa számos tájának földtudományi örökségét (és azok védelmét) bemutató, valamint módszertani jellegű előadások hangzottak el. A konferenciához kapcsolódóan a horvát rendezők több rövidebb-hosszabb tanulmányutat is szerveztek egyes különleges földtani értékekkel